

Alina Inkinen

alina.inkinen@otus.fi

Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

KOULUTUSPOLKUJA JA RISTEYKSIÄ

Koulutusvalintatilanne saattaa tuntua valitsijasta lopulliselta. Oman koulutusalan kuvitellaan usein johtavan joihinkin tiettyihin ammatteihin tai ehkä johonkin yksittäiseen ammattiin. Tämä mielikuva sopii ainakin niin sanottuihin professioaloihin, kuten esimerkiksi opettajiin, sairaanhoitajiin, lääkäreihin, insinööreihin tai psykologeihin – aloihin, joiden katsotaan johtavan suoraan ammattinimikkeeseen pelkän tutkintonimikkeen lisäksi. Mutkia tulee kuitenkin usein matkaan ja asiat eivät etene kuten oli alunperin suunnitellut. Oma ala ei ehkä tunnukaan kiinnostavalta opiskelujen alettua, koulutusta vastaava työ ei innosta, ei tule hyväksytyksi unelmien opiskelupaikkaan tai gradu jää vuosiksi roikkumaan työelämän viedessä mennessään. Jussi on käynyt läpi kaikki edellä mainitut vaiheet, mutta se ei ole saanut häntä katumaan mitään tai lannistumaan. Tässä artikkelissa kerrotaan haastattelukellä 32-vuotiaan Jussin tarina koulutus- ja uravalinnoissa tulevien risteyskohtien kautta.

Ensimmäinen risteys: Lukion jälkeen

Jussi on kotoisin länsisuomalaisesta pikkukaupungista. Hän muistelee peruskouluajan olleen mukavaa ja pitäneensä koulunkäynnistä. ”Englanti oli aina mun lempiaine ja mulla oli tosi mukava opettaja yläasteella. Musiikki oli toinen mun lempiaineista”. Lukio tuntui ainoalta järkevältä vaihtoehdolta yläasteen jälkeen. ”En mä edes harkinnut sen kokoisessa kaupungissa meneväni amikseen. Mun viholliset meni sinne, ne tyypit, joita olin juossut koko elämäni karkuun”, Jussi kertoo naurahtaen. Lukioaikana hän vietti vuoden vaihto-oppilaana USA:ssa opetellen lisää englantia. Lukion jälkeen valinta seuraavasta koulutuspaikasta ei ollutkaan enää niin helppo. ”Mä olin kyllä lukion jälkeen ihan pihalla!” Jussi toteaa muistellessaan vuotta 1999, jolloin hän kirjoitti ylioppilaaksi. ”Opo kysyi multa, että mitä sä aattelit lukion jälkeen tehdä. Mä sanoin sille, että muutan Helsinkiin, meen opiskelemaan johonkin ammattikorkeakouluun ja soitan kitaraa”. Ja näin tapahtui.

Jussi päätti hakea ammattikorkeakouluun opiskelemaan hotelli- ja ravintola-alaa. Ensimmäisellä pääsykoekerralla kokeet menivät ”lähes täysin ohi” ja hän oivalsi, että sisään pääsemiseksi tarvitaan jotain työkokemusta. Niinpä hän meni välivuotenaan haaveilemansa alan töihin kahviloihin ja hostelliin. Seuraavana keväänä hän pääsi sisään ja syksyllä alkoivat opiskelut ammattikorkeakoulussa hotelli- ja ravintola-alan englanninkielisellä linjalla.

Toinen risteys: Kohti akateemisempaa maailmaa

Opinnot tuntuivat kuitenkin helpoilta. ”Sä luit jotain monisteita ja sit menit tenttiin. Mä aattelin, että tarviis vähän enemmän jotain arvostusta, et tää on nyt vaan tällanen ammattikorkeakoulututkinto. Kaipasin jotain vähän akateemisempaa”. Kuitenkin Jussi muistelee pitäneensä opiskeluistaan ja kokee opineensa monia käytännönläheisiä ja hyödyllisiä asioita: ”Me maisteltiin viinejä ja tehtiin ruokaa, olihan se ihan mukavaa”. Opiskelujen ohella hän työskenteli hotellin respassa.

Vaikka Jussilla oli opiskelupaikka, hän päätti hakea Helsingin yliopistoon lukemaan sosiaalipsykologiaa, jopa kahtena peräkkäisenä vuonna. Tuohon aikaan kuitenkin valtiotieteelliseen tiedekuntaan hyväksytyksi tuleminen edellytti kaksiin tiedekunnan pääsykokeisiin osallistumista ja molemmissa sisäänpääsyyn tarvittavan pisterajan ylittämistä. ”Osasin sen sosiaalipsykologian pääsykoekirjan ulkoa ja luin ekaks siihen rinnalle sosiologiaa. Sen sosiologian pisteet ei kuitenkaan riittäneet ja seuraavana vuonna luin kansantaloustiedettä, kun katoin siihen olevan alhaisimmat sisäänpääsy pisteet. Se tunne oli ihan murskaava, kun sain sen pääsykoepaperin ja tajusin, että en osaa sitä laskua yhtään, mikä siinä olisi pitänyt osata. Sain aina tosi hyvät pisteet siitä sosiaalipsykologiasta, mutta se toinen ei mennyt tarpeeksi hyvin.”

Kolmas risteys: Aikalisä armeijassa

Kahden opiskeluvuoden ja yliopiston pääsykokeissa koettujen pettymysten jälkeen Jussi meni armeijaan miettimään mitä elämältään haluaa. ”Halusin tauon opiskeluun, jotta voin miettiä mitä mä haluan tehdä. Pääsin pois tammikuussa ja aika nopeesti tajusin, että haluan hakea lukemaan englantia ja että musta tulee enkunmaikka. Ajattelin, että pitkät kesälomat muksujen kanssa ja ihan kohtuullinen elanto ja sitä rataa.” Jussi panosti pääsykokeisiin tosissaan kevään kuluessa ja seuraavana syksynä alkoivat taas opinnot. Tällä kertaa yliopistolla, englantilaisen filologian oppiaineessa. Jussi oli siis saavuttanut tavoitteensa! ”Mä opiskelin sitten tosi nopeesti, koska musta tuntu, et oon hirveen vanha. Mä olin silloin 23-vuotias ja ne muut oli jotain 20. Musta tuntu, et oon ihan ikäloppu. Siis mieti! Nyt kun miettii sitä taaksepäin, niin mitä ihmettä mä oon oikeesti ajatellu!”, Jussi muistelee päätään puistellen sen aikaisia tuntemuksiaan. Hän saikin opinnot viidessä vuodessa siihen pisteeseen, että enää gradun loppuun kirjoittaminen jäi puuttumaan.

”Sitku oli opiskellu sitä hommaa vähän aikaa ja käyny sijaistamassa ja näin, ni sit tuli semmonen tunne, et ehkä jotain muuta. Oon kuitenkin aika kunnianhimoinen tyyppi ja haluan oppia uutta ja kehittyä ja näin. Ni sit ehkä kuitenkin se opettaminen, vaik siinä voi kehittää kursseja, mut et se voi kuitenkin olla aika samanlaista. Vaikka se enkun opiskelu itsessään oli tosi kivaa”. Jussi oli jo aiemmin hakeutunut harjoittelun kautta töihin opetushallitukseen, mutta julkisen sektorin määräaikaisuuksien ketjuttaminen ja suurten ikäluokkien ylivalta eivät kuitenkaan olleet tuntuneet kaikkein omimmalta.

Neljäs risteys: Työharjoittelu

Jussi haki ja pääsi työharjoitteluun käännöstoimistoon projektipäälliköksi. Ilmoituksen paikasta hän muisteli nähneensä jollain yliopiston sähköpostilistalla. ”Ajattelin, että projektipäällikkö kuulostaa hyvältä, ei niiden projektien sisällöstä niin väliä”. Tuona samana kesänä hän oli suunnitellut tekevänsä gradunsa loppuun, mutta päätti kuitenkin mennä samaansa työharjoittelupaikkaan ja hoitaa gradun myöhemmin. Käännöstyö tuntui mukavalta vaihtoehdolta ja hallinnointiin ja koordinointiin liittyvät tehtävät olivat kiinnostavia. Työharjoittelun jälkeen hänet palkattiin toimistoon töihin. Käännöstoimistossa Jussi sai tehtäväkseen paljon mainostoimistojen teettämiä käännöksiä ja kiinnostui kääntämiensä asioiden sisällöstä.

”Ehdin olla siellä töissä yhdeksän kuukautta. Yhtenä päivänä katsottiin pomon kanssa yhden firman nettisivuja ja mietin, että kuka tonkin pinkin räiskäleen on tohon nettisivulle laittanut. Että joku on oikeesti miettinyt, että tohon tulee tollanen”, Jussi muistelee miettineensä. Pinkissä räiskäleessä kuitenkin luki ”Haetaan projektipäällikköä” ja hän päätti hakea paikkaa. ”Ajattelin, että projektipäällikkö, sehän olen mä!”. Kolmen haastattelun jälkeen hän aloitti työt uudessa työpaikassa, joka oli mainostoimisto. Työkemusta alalta ei ollut, mutta hänen työtehtävänsä käännöstoimistossa olivat liikkuneet samanlaisten asiakkaiden ympärillä, kuin mitä hän nyt sai tehtäväkseen. Lisäksi hän kuuli myöhemmin, että hänen gradunsa aihe oli myös miellyttänyt silloista esimiestä. Gradussa tarkasteltiin mp3-soittimien mahdollisuuksia englannin sanastojen opettelussa.

Mainostoimistolla meni lujaa ja Jussista tuli isä. Asuntokin ostettiin. Yllättäen alkoivat kuitenkin yt-neuvottelut. Jussi alkoi katsella ympärilleen: ”Porukkaa heitettiin ulos ja mulla ei kuitenkaan ollut ihan hirveästi työkokemusta alalta”. Hän pääsi kuitenkin kilpailemaan mainostoimistoon, joka oli digitaaliseen mainontaan suuntaamassa oleva yritys. Työpaikka ehti vaihtua vielä muutamaan otteeseen ja nykyään hän työskentelee asiakkuuspäällikkönä digitaaliseen mainontaan erikoistuneessa mainostoimistossa.

Viides risteys: Valmistuminen

Gradu oli jäänyt roikkumaan Jussin lähtiessä töihin käännöstoimistoon. Hän mietti kuitenkin tuolloin, että on helpompaa edetä silloin kiinnostavalta tuntuneeseen suuntaan. Opettajaksi olisi helpompi palata myöhemmin, kuin sieltä olisi pois lähteä. Vuoden jälkeen työharjoitteluun hakeutumisesta hänen graduohjaajansa otti yhteyttä ja tiedusteli gradun tilannetta. ”Vaimo oli raskaana ja aattelin, että pakko sen gradun kanssa on vähän edetä. Sainkin sitä eteenpäin. Sitten tuli muksu, meni vuosi, tein sitä taas eteenpäin viikonloppuisin ja siitä se sitten.”, hän kertoo. Kuitenkin perheen myötä vapaa-aika painottui lapseen ja perhe-elämään työn viedessä omat voimavaransa.

”Se gradu oli kaks vuotta käytännössä melkein valmis. En tiedä mikä siinä sit tuli, mut otin sen viime tammikuussa esille ja katoin, et hei täähän on ihan valmis työ! Mulle oli tullut stressi siitä, että hyväksyykö se ohjaaja sen. Otin selvää kuka siellä nykyään vastaa näistä asioista ja lähetin koko paketin sille muuttamatta mitään. Se luki sen läpi ja pyysi muuttamaan pari kohtaa ja sit mä sain siitä C:n. Mä oon niinku niin hämmentynyt edelleenkin siitä, että mä oikeesti sain sen valmiiksi. Joka kerta, ku meni yliopiston ohi, niin vatsaa kuoras kun tiesi, että se pitäis tehdä. Mä oon tosi tyytyväinen, että mä tein sen, kun silloin aikanaan näin sen eteen niin paljon vaivaa. Ihmeellistä! Mä oon niin tyytyväinen, että sain sen tehtyä.”

Valintoja hetkessä

Vaikka Jussin koulutuspolku on ollut vaiheikas, hän ei taaksepäin katsoessaan tekisi mitään toisin. ”Ne valinnat mitä mä olen tehnyt, oli mulle oikeita valintoja siinä hetkessä. En mä olisi osannut tehdä niissä silloin mitään toisin.” Hän ei kuitenkaan koe olleensa koulutus- ja työurallaan mitenkään erityisen onnekas. ”On ollut kyllä aika vaikeakin ja haastavia juttuja tullut eteen, mutta sitä kautta oppii parhaiten. Niin se vaan menee.” Erilaiset työtehtävät ja opiskelupaikat ovat opettaneet hänelle erilaisia asioita. ”Kun mä olin töissä hotellin respassa, mä aattelin, että mä en ikinä tarvii niitä taitoja missään. Eli se, et oon ihmisille kohtelias, otan ne vastaan ystävällisesti, annan niiden valittaa mulle kun ne on tyytymättömiä ja näin. Mutta kaikki niitä taitoja tarvii ihan joka päivä. Siitäkin työstä on ollu ihan hirveesti hyötyä. Mutta sitten mitä mä taas oon saanu yliopistolta, ni sellasta pidempää pinnaa ja analyttisyyttä. Ja ehkä tärkein on se, että on oppinu kirjoittamaan. Siis jos opiskelee humanistisessa kieliä, sun on pakko olla kiinnostunu jonkun verran kielestä. Sehän on ihan älyttömän tärkeä, että pystyy kommunikoimaan lyhyesti, ytimekkäästi ja selkeästi maailmassa, jossa hukkuu informaatioon.”

Jussin urasuunnitelmat ja työpaikat ovat ehtineet siis vaihtua moneen kertaan: ”Mulla on ollut ihan hirveen monia urasuunnitelmia, ne vaihteli koko ajan. Mua oli aina kiehtonu mainosala silleen salaa. Mut miten sinne muka pääsee duuniin? Nyt kun kattoo taaksepäin, niin harjoittelu. Mietit, et mitä sä haluat tehdä ja meet sinne ilmaseks töihin. Kyl ne sit sut palkkaa jos sä oot hyvä ja se on sun juttu. Ei se oo sen kummempaa. Sen mä sanon kaikille, jotka miettii mitä ne haluaa tehdä. Meet ilmaseks, ni kyl se siit lähtee. Oon aina saanut uraa vaihtaessa töitä harjoittelun kautta, niin hotellissa, opetushallituksessa kuin siellä käännöstoimistossa. Harjoittelu on avain kaikkeen. Haluan korostaa sitä.”

Jussin tarina ei ehkä äkkiseltään kuulosta kaikkein tyypillisimmältä koulutus- ja urapolulta. Toisaalta englannista pitävä oppilas hakeutui ensin vaihto-opiskelijaksi jenkkeihin, sen jälkeen englanninkieliseen kou-

lutusohjelmaan, josta hakeutui enempien haasteiden pariin lukemaan kieltä yliopistolle. Koulutuspolkuna se näyttäytyy toteutuneiden haaveiden näkökulmasta sangen loogisena, vaikka matkalla onkin ollut monia mutkia ja risteyksiä. Koulutus- ja uravalinnat eivät todellisuudessa ole aina yhtä suoraviivaisia, miltä ne valitsijasta saattavat valintatilanteissa tuntua. Moni saattaakin löytää useampia samaistumisen kohteita Jussin tarinasta.

On mahdotonta tietää, mitä elämä tuo tullessaan. Kuitenkin Jussin tarina on esimerkki siitä, miten omalla toiminnallaan voi vaikuttaa siihen, miten omia unelmiaan voi toteuttaa. Valintahetkellä suurilta tuntuvat asiat kadottavat ajan myötä merkityksensä: ”On tosi jännää, että mä oon unohtanu jo nää jutut, esimerkiksi että hain sinne valtsikaan ja näin. Ja miten ihanaa se oli, kun sai vihdoon niiden ohuiden kirjeiden jälkeen sen paksun kirjeen ja tiesi, että oli päässyt sisään sinne humanistiseen. Ja miten niiden ohuiden kirjeiden jälkeen tuntui siltä, että elämä oli tässä. Mun näkemys on, että opiskelupaikkoihin on vaikeaa päästä sisään pääsykoesysteemin takia. Ihmiset ajautuu aloille, joita ne ei oikeasti halua ja mennään vaan siksi, että jonnekin on helppo päästä. On hienoa, että koulutus on ilmaista, mutta se tuottaa myös paljon pettymyksiä.” Valintojaan miettivälle nuorelle Jussilla on yksi viesti: ”Kuuntele sydäntäsi ja tee mitä huvittaa. Suomalaiset on kovia valittamaan ja katkeroitumaan. Jos ei tykkää jostain, niin pitää tehdä muutos”. Opettamista Jussi ei ole myöskään kokonaan hylännyt. ”Nyt jos tulis maailman suurin lama ja kukaan ei enää halua mainostaa mitään, niin voisin mennä päteväenä tekemään vaikka sijaisuuksia. Tai sitten ehkä joskus ammattikorkeakouluun opettamaan. En tiedä, saa nähdä mitä elämä tuo tullessaan”.

Jussin nimi on muutettu.